

Date Printed: 12/30/2008

JTS Box Number: IFES_19
Tab Number: 4
Document Title: LAW ON LOCAL ELECTIONS
Document Date: 1998
Document Country: UKR
Document Language: UKR
IFES ID: EL00007

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів

Текст друкується за офіційним виданням:
«Офіційний вісник України», 1998 р., № 3

ЗАКОН УКРАЇНИ

**Про вибори депутатів місцевих рад
та сільських, селищних, міських голів**

Київ — 1998

F Clifton White Resource Center
International Foundation for Election Systems

**Українська Правнича Фундація висловлює щирі подяку
Уряду Швейцарської Конфедерації за фінансову підтримку,
надану для здійснення випуску цього видання**

Цей Закон відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законів визначає засади, особливості та порядок підготовки і проведення виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, а також сільських, селищних, міських голів (далі — місцевих виборів).

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1

Основні засади місцевих виборів

1. Вибори депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад (далі — депутатів місцевих рад), а також сільських, селищних, міських голів є вільними і відбуваються на основі гарантованого Конституцією України та цим Законом загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Депутати місцевих рад та сільські, селищні, міські голови обираються строком на чотири роки.

2. Виборчий процес здійснюється на засадах: вільного і рівноправного висунування кандидатів; рівності можливостей для всіх кандидатів у проведенні виборчої кампанії; неупередженості до кандидатів з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів; контролю за джерелами фінансування та витратами на виборчу кампанію; гласності й відкритості виборчої кампанії; свободи агітації.

3. Участь громадян у виборах до органів місцевого самоврядування є добровільною. Вважається, що виборці, які не взяли участі у голосуванні на виборах, підтримують результати волевиявлення тих виборців, які взяли участь у голосуванні на виборах.

Стаття 2

Особливості виборів депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті ради

Вибори депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті ради проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по одномандатних виборчих округах, на які поділяється вся територія відповідно села, селища, міста, району в місті.

Стаття 3

Особливості виборів сільського, селищного, міського голови

Вибори сільського, селищного, міського голови проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по єдиному одномандатному виборчому округу, межі якого співпадають з межами села, селища, міста.

Стаття 4

Особливості виборів депутатів районної, обласної ради

1. Вибори депутатів районної ради проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по багатомандатних виборчих округах, межі яких співпадають з межами відповідних сіл, селищ, міст районного значення, які є адміністративно-територіальними одиницями, що входять до складу цього району.

2. Вибори депутатів обласної ради проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по багатомандатних виборчих округах, межі яких співпадають відповідно з межами районів та міст обласного значення, що входять до складу цієї області.

Стаття 5

Визначення загального складу місцевих рад

1. Рішення про загальний склад (кількість депутатських мандатів) місцевої ради, що має обиратися, приймається відповідною радою поточного скликання не пізніш як за 75 днів до дня виборів.

2. У разі, коли рада поточного скликання у строк, встановлений частиною першою цієї статті, не визначиться щодо загального складу ради, яка має обиратися, загальний склад відповідної ради дорівнює мінімальній межі, встановленій цим Законом.

3. Загальний склад сільської, селищної, міської, районної у місті ради має становити в адміністративно-територіальних одиницях з чисельністю населення:

- до 3 тисяч — від 15 до 25 депутатів;
- до 5 тисяч — від 20 до 30 депутатів;
- до 20 тисяч — від 25 до 35 депутатів;
- до 50 тисяч — від 30 до 45 депутатів;
- до 100 тисяч — від 35 до 50 депутатів;
- до 250 тисяч — від 40 до 60 депутатів;
- до 500 тисяч — від 50 до 75 депутатів;
- до 1 мільйона — від 60 до 90 депутатів;
- понад 1 мільйон — від 75 до 120 депутатів.

4. Загальний склад районної ради визначається з урахуванням кількості територіальних громад адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу району. Територіальні громади в межах району повинні мати в районній раді рівну кількість депутатських мандатів. При цьому у разі наявності у районі до 10 (включно) територіальних громад кожна територіальна громада має бути представлена в районній раді не менш як 4 депутатами, від 11 до 30 (включно) — 3 депутатами, понад 30 — 2 депутатами. Загальний склад районної ради не повинен перевищувати 120 депутатів.

5. Загальний склад обласної ради визначається з урахуванням кількості районів, міст обласного значення, що входять до складу області. Райони, міста обласного значення повинні мати в обласній раді рівну кількість депутатських мандатів. При цьому у разі наявності в області до 15 (включно) районів, міст обласного значення кожен район, місто обласного значення має бути представлено в обласній раді не менш як 4 депутатами, від 16 до 30 (включно) — 3 депутатами, понад 30 — 2 депутатами. При цьому загальний склад обласної ради не повинен перевищувати 200 депутатів.

Стаття 6

Право громадян України брати участь у місцевих виборах

1. Участь у місцевих виборах є особистою справою кожного громадянина України. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у місцевих виборах.

2. Право голосу на місцевих виборах мають громадяни України, яким на день проведення виборів виповнилося 18 років і які проживають на території відповідних сіл, селищ, міст, районів у містах.

3. Не мають права голосу на місцевих виборах громадяни України, яких визнано судом недієздатними. Здійснення виборчого права призупиняється для осіб, які за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі, — на час перебування в цих місцях.

4. Депутатом сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради, сільським, селищним, міським головою може бути обраний громадянин України, який має право голосу і на день виборів досяг 18 років.

5. Громадянин України одночасно може балотуватися кандидатом у депутати лише однієї ради або кандидатом на посаду відповідно сільського, селищного, міського голови. Громадянин України може бути депутатом лише однієї ради.

6. Депутатом сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради, а також сільським, селищним, міським головою не може бути обраний громадянин України, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку.

7. Особи, які займають посади, що відповідно до закону є несумісними зі статусом депутата ради, сільського, селищного, міського голови, зобов'язані в разі їх обрання залишити посаду (припинити діяльність), яка є несумісною зі статусом депутата, сільського, селищного, міського голови, та у передбачених законом випадках припинити будь-яку підприємницьку діяльність.

Стаття 7

Право висування кандидатів на місцевих виборах

Право висування кандидатів у депутати місцевих рад та кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови (далі — кандидатів) належить громадянам України, які мають право голосу, і реалізується ними як безпосередньо шляхом самовисування, а також висування на зборах виборців за місцем їх проживання, трудової діяльності (зборах трудових колективів) або навчання (далі — зборах виборців), так і через місцеві осередки політичних партій, виборчі об'єднання місцевих осередків політичних партій — блоки (далі — блоки), громадські організації, що легалізовані відповідно до чинного законодавства України.

Стаття 8

Виборчі комісії

1. Для організації та проведення місцевих виборів утворюються виборчі комісії:

- 1) сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні (далі — територіальні) виборчі комісії;
- 2) окружні виборчі комісії;
- 3) дільничні виборчі комісії.

2. Виборчі комісії утворюються і діють відповідно до цього Закону. Ніхто не має права втручатися у вирішення питань, віднесених до виключної компетенції виборчих комісій, крім випадків, передбачених законами України.

Стаття 9

Види місцевих виборів і порядок їх призначення

1. Вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів можуть бути черговими, позачерговими, повторними, замість тих депутатів і голів, які вибули, а також у разі утворення нової адміністративно-територіальної одиниці.

2. Рішення про проведення чергових і позачергових виборів депутатів місцевих рад, сільських селищних, міських голів приймає Верховна Рада України.

3. Рішення про проведення повторних виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів приймає відповідна територіальна виборча комісія.

4. Рішення про проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів замість тих, які вибули, приймають відповідні ради.

5. Рішення про проведення виборів депутатів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови у разі утворення нової адміністративно-територіальної одиниці приймається відповідно до статті 55 цього Закону.

Стаття 10

Строки призначення місцевих виборів

1. Чергові вибори депутатів місцевих рад, а також сільських, селищних, міських голів проводяться на території України одночасно і призначаються не пізніше як за 90 днів до закінчення строку повноважень депутатів місцевих рад поточного скликання, сільських, селищних, міських голів.

2. Позачергові вибори відповідно депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів призначаються не пізніше як за 90 днів до дня виборів.

3. Повторні вибори, вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів замість тих, які вибули, а також у разі утворення нової адміністративно-територіальної одиниці призначаються у строки, передбачені цим Законом.

4. Вибори призначаються на неділю.

5. Рішення про призначення виборів доводиться до відома населення органом, який їх призначив, через засоби масової інформації або в інший спосіб не пізніше як на третій день після його прийняття.

Стаття 11

Законодавство про місцеві вибори

Законодавство про місцеві вибори ґрунтується на Конституції України, цьому Законі та інших законах України.

Розділ II. Виборчі округи.

Виборчі дільниці

Стаття 12

Виборчі округи

1. Виборчі округи для виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів утворюються відповідними територіальними виборчими комісіями не пізніше як за 70 днів до дня виборів.

2. При утворенні виборчих округів територіальні виборчі комісії керуються рішеннями відповідних рад про загальний склад цих рад.

3. Мажоритарні одномандатні виборчі округи для виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах рад утворюються з урахуванням вимог статті 2 цього Закону при додержанні приблизно рівної кількості виборців у розрахунку на один виборчий округ.

4. Єдині мажоритарні одномандатні виборчі округи для виборів сільських, селищних, міських голів утворюються з додержанням вимог, передбачених статтею 3 цього Закону.

5. Мажоритарні багатомандатні виборчі округи для виборів депутатів районних, обласних рад утворюються з додержанням вимог, передбачених статтею 4 цього Закону.

6. Списки виборчих округів із зазначенням їх номерів, меж і центрів доводяться до відома громадян відповідною територіальною виборчою комісією не пізніше як на п'ятий день після їх утворення.

Стаття 13 **Виборчі дільниці**

1. Для проведення голосування і підрахунку голосів під час місцевих виборів територія сіл, селищ, міст, районів у містах поділяється на виборчі дільниці.

2. Виборчі дільниці утворюються сільською, селищною, міською, районною у місті радою або її виконавчим комітетом.

3. Виборчі дільниці утворюються не пізніше як за 55 днів до дня виборів з кількістю від 20 до 3000 виборців, а у виняткових випадках — з меншою або більшою кількістю виборців.

4. Військовослужбовці голосують на виборчих дільницях, розташованих за межами військових частин. Виборчі дільниці у військових частинах утворюються як виняток з дозволу відповідної сільської, селищної, міської, районної у місті ради або її виконавчого комітету.

5. У стаціонарних лікувальних, санаторно-оздоровчих закладах та інших місцях тимчасового перебування виборців, на судах, які перебувають у день виборів у плаванні, виборчі дільниці можуть утворюватися у строк, визначений частиною третьою цієї статті, а у виняткових випадках — не пізніше як за 5 днів до дня виборів. Такі виборчі дільниці входять до виборчих округів за місцем їх розташування або за місцем порту приписки судна.

6. Виборчі дільниці є спільними для виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, а у випадках, коли місцеві вибори проводяться одночасно з виборами народних депутатів України, — також для виборів народних депутатів України.

7. Відповідна територіальна виборча комісія за погодженням з органом, який утворив виборчі дільниці, встановлює єдину їх нумерацію відповідно у межах району, міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення, району в місті.

8. У разі, коли місцеві вибори проводяться одночасно з виборами народних депутатів України, виборчі дільниці утворюються відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Розділ III. Виборчі комісії

Стаття 14

Територіальна виборча комісія

1. Територіальна виборча комісія утворюється відповідно сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою не пізніше як за 75 днів до дня виборів у складі голови, заступника голови, секретаря і 6—12 членів комісії.

2. Пропозиції щодо кандидатур до складу територіальної виборчої комісії подаються на розгляд сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради (у разі відмови або неможливості здійснення ним цієї функції — посадовою особою, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради (посадовою особою, яка виконує його повноваження) з урахуванням пропозицій легалізованих відповідно до закону місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, що діють на відповідній території, а також зборів виборців.

3. Пропозиції щодо кандидатур до складу територіальної виборчої комісії подаються суб'єктами, зазначеними у частині другій цієї статті, в порядку і в строки, що встановлюються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради (посадовою особою, яка виконує його повноваження). Повідомлення про порядок, строки подання пропозицій оприлюднюється не пізніше як за 10 днів до початку терміну їх подання.

4. Якщо в установленний строк пропозиції щодо кандидатур до складу територіальної виборчої комісії не надійшли або їх кількість є меншою, ніж передбачено частиною першою цієї статті, відповідна рада за пропозицією сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради (посадової особи, яка виконує його повноваження) обирає до складу територіальної комісії необхідну кількість осіб.

5. У разі, коли рада у визначений цим Законом строк не утворить територіальну виборчу комісію, комісія у п'ятиденний термін утворюється:

сільська, селищна, міська (міста районного значення) — відповідною районною радою;

сільська, селищна, міська (міста районного значення) в адміністративно-територіальних одиницях, що знаходяться на території міської (міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення) ради, — відповідною міською (міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення) радою або її виконавчим комітетом;

міська (міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення), районна, районна в місті — відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою, міською (міста з районним поділом) радою або її виконавчим комітетом;

обласна, Київська, Севастопольська міська — Центральною виборчою комісією України.

Рішення про утворення територіальної виборчої комісії у випадках, передбачених цією частиною, приймається за поданням відповідно сільського, селищного, міського голови, голови районної, районної в місті, обласної ради, а у разі відмови або неможливості здійснення ним цієї функції — поса-

дової особи, яка відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконує його повноваження.

6. Голова, заступник голови та секретар територіальної виборчої комісії не можуть бути членами однієї політичної партії (блоку).

7. Рішення відповідної ради про утворення територіальної виборчої комісії та її склад доводиться до відома населення протягом п'яти днів.

8. Після утворення територіальної виборчої комісії її персональний склад не може змінюватися протягом року більш як на третину, крім випадків, передбачених статтею 23 цього Закону.

9. Територіальна виборча комісія у п'ятиденний термін з дня її утворення інформує населення про своє місцезнаходження, номер телефону та режим роботи.

10. Повноваження територіальної виборчої комісії закінчуються в день призначення чергових виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Стаття 15

Повноваження територіальної виборчої комісії

Територіальна виборча комісія:

1) здійснює на відповідній території контроль за виконанням цього Закону і забезпечує його однакове застосування;

2) утворює виборчі округи для виборів депутатів відповідної ради, сільського, селищного, міського голови і присвоює їм номери;

3) спрямовує діяльність окружних та дільничних виборчих комісій;

4) встановлює порядок використання коштів на проведення виборів, розподіляє кошти між окружними та дільничними виборчими комісіями, здійснює контроль за їх цільовим використанням, вирішує питання матеріально-технічного забезпечення підготовки і проведення виборів;

5) заслуховує повідомлення окружних та дільничних виборчих комісій, місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з питань підготовки і проведення виборів;

6) встановлює результати виборів на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, приймає рішення про реєстрацію обраних депутатів ради, сільського, селищного, міського голови, інформує раду та населення про результати голосування та підсумки виборів;

7) публікує дані про обраних депутатів, а також дані про обраного сільського, селищного, міського голову з зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, належності до партії, місця роботи (заняття);

8) організовує проведення виборів депутатів у разі дострокового припинення повноважень місцевої ради, а також у разі призначення позачергових виборів до місцевої ради;

9) організовує проведення виборів депутатів, повноваження яких достроково припинено відповідно до закону;

10) організовує проведення виборів сільського, селищного, міського голови, повноваження якого достроково припинено відповідно до закону, а також у разі призначення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови;

11) здійснює контроль за використанням кандидатами їх власних виборчих фондів відповідно до цього Закону;

12) розглядає заяви і скарги на рішення і дії окружних та дільничних виборчих комісій, скасовує рішення цих комісій, зупиняє їх дію або приймає інші рішення з цих питань;

13) інформує Верховну Раду України про підсумки місцевих виборів;

14) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 16

Здійснення територіальною виборчою комісією функцій окружної виборчої комісії

1. Сільські, селищні виборчі комісії одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів відповідних рад, сільських, селищних голів, а також депутатів районної ради.

2. Районні виборчі комісії одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів обласної ради.

3. Міські виборчі комісії одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах міських голів. Крім того, міські виборчі комісії міст районного значення одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів міської ради, а також відповідної районної ради, міські виборчі комісії міст обласного значення — повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів відповідної обласної ради.

4. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення), районні в містах виборчі комісії за рішенням відповідної ради або її виконавчого комітету також одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів цієї ради.

5. Районні в містах виборчі комісії за наявності відповідного рішення міської ради або її виконавчого комітету також одночасно здійснюють повноваження окружних виборчих комісій по виборах депутатів міської ради.

Стаття 17

Окружні виборчі комісії

1. Окружні виборчі комісії утворюються відповідно до цього Закону радою або її виконавчим комітетом не пізніше як за 65 днів до дня проведення виборів у складі голови, заступника голови, секретаря і 4—8 членів комісії.

2. Кандидатури до складу окружних виборчих комісій подаються на розгляд ради або виконавчого комітету міським головою, головою районної у місті ради (у разі відмови або неможливості здійснення ним цієї функції — посадовою особою, яка відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконує його повноваження) з урахуванням пропозицій легалізованих відповідно до закону місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, що діють на відповідній території, а також зборів виборців відповідного виборчого округу.

3. Порядок і строки подання пропозицій щодо представників до складу окружної виборчої комісії суб'єктами, зазначеними у частині другій цієї

статті, встановлюються міським головою, головою районної у місті ради (посадовою особою, яка виконує його повноваження). Повідомлення про строки подання пропозицій публікується не пізніше як за п'ять днів до початку терміну їх подання.

4. Якщо в установленний строк пропозиції щодо кандидатур до складу окружної виборчої комісії не надійшли або їх кількість є меншою, ніж передбачено частиною першою цієї статті, відповідна рада або її виконавчий комітет за пропозицією міського голови, голови районної у місті ради (посадової особи, яка виконує його повноваження) обирає до складу окружної комісії необхідну кількість осіб.

5. Голова, заступник голови та секретар окружної виборчої комісії не можуть бути членами однієї партії (блоку).

6. Окружна виборча комісія у п'ятиденний термін з дня її утворення інформує населення про своє місцезнаходження, номер телефону та режими роботи.

7. Строк повноважень окружної виборчої комісії закінчується після прийняття відповідною територіальною виборчою комісією рішення про реєстрацію депутата (депутатів) ради, обраного (обраних) по відповідному виборчому округу, а також сільського, селищного, міського голови.

Стаття 18

Повноваження окружної виборчої комісії

Окружна виборча комісія:

1) здійснює контроль за виконанням цього Закону на території виборчого округу;

2) здійснює контроль за складанням списків виборців і поданням їх дільничними виборчими комісіями для загального ознайомлення;

3) реєструє кандидатів у депутати, на посаду сільського, селищного, міського голови по відповідному округу, їх довірених осіб, а також уповноважених осіб місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій і видає їм відповідні посвідчення;

4) повідомляє населення про зареєстрованих кандидатів, основні відомості про них;

5) забезпечує друкування матеріалів з біографічними даними зареєстрованих кандидатів та їх передвиборних програм;

6) спільно з органами місцевого самоврядування визначає порядок розміщення агітаційних матеріалів, а також спеціально облаштовані місця для цього;

7) затверджує текст виборчих бюлетенів по виборах депутатів ради, а також сільського, селищного, міського голови, забезпечує виготовлення виборчих бюлетенів і постачання їх дільничним виборчим комісіям;

8) сприяє кандидатам в організації їх зустрічей з виборцями;

9) встановлює результати виборів депутата по виборчому округу та сільського, селищного, міського голови; повідомляє населення про результати голосування та виборів;

10) розглядає питання щодо скасування рішення про реєстрацію кандидатів у випадках, передбачених цим Законом;

11) організує проведення повторного голосування і повторних виборів у випадках, передбачених цим Законом;

12) розглядає заяви і скарги на рішення і дії дільничних виборчих комісій та приймає щодо них рішення;

13) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Стаття 19

Дільнична виборча комісія

1. Дільнична виборча комісія утворюється сільською, селищною, міською, районною у місті радою або її виконавчим комітетом не пізніше як за 45 днів до дня виборів, а у виняткових випадках, зазначених у частині п'ятій статті 13 цього Закону,— за п'ять днів до дня виборів у складі голови, заступника голови, секретаря і 5—11 членів комісії.

2. На виборчих дільницях, де кількість виборців не перевищує 50 чоловік, дільничні виборчі комісії можуть утворюватися у складі голови комісії, секретаря і 1—3 членів комісії.

3. Кандидатури до складу дільничної виборчої комісії подаються на розгляд ради або її виконавчого комітету відповідно сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради (у разі відмови або неможливості здійснення ним цієї функції — посадовою особою, яка відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконує його повноваження) з урахуванням пропозицій легалізованих відповідно до закону місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, органів самоорганізації населення, що діють на відповідній території, а також зборів виборців.

4. Порядок і строки подання пропозицій щодо представників до складу дільничних виборчих комісій суб'єктами, зазначеними у частині третій цієї статті, встановлюються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради (посадовою особою, яка виконує його повноваження). Повідомлення про строки подання пропозицій публікується не пізніше як за п'ять днів до початку терміну їх подання.

5. Якщо в установленний строк пропозиції щодо кандидатур до складу дільничної виборчої комісії не подано або їх кількість є меншою, ніж передбачено частиною першою цієї статті, відповідна рада або її виконавчий орган за пропозицією сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради (посадової особи, яка виконує його повноваження) обирає до складу дільничної виборчої комісії необхідну кількість осіб.

6. Голова, заступник голови та секретар дільничної виборчої комісії не можуть бути членами однієї партії (блоку).

7. Рішення відповідної ради про склад дільничних виборчих комісій протягом трьох днів доводиться до відома населення.

8. Дільнична виборча комісія у п'ятиденний термін з дня її утворення інформує громадян про своє місцезнаходження, номер телефону та режим роботи.

9. Строк повноважень дільничної виборчої комісії закінчується після прийняття відповідною територіальною виборчою комісією рішення про обрання депутатів ради, а також сільського, селищного, міського голови та їх реєстрацію.

10. У разі, коли вибори проводяться одночасно з виборами народних депутатів України, дільничні виборчі комісії утворюються відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Стаття 20

Повноваження дільничної виборчої комісії

Дільнична виборча комісія:

- 1) перевіряє точність списку виборців на виборчій дільниці;
- 2) забезпечує можливість ознайомлення виборців зі списком виборців, приймає і розглядає заяви про неправильності у списку виборців і вирішує питання про внесення відповідних змін до нього;
- 3) завчасно сповіщає населення і вручає або надсилає виборцям запрошення із зазначенням дати проведення виборів, адреси приміщення для голосування, часу початку і закінчення голосування;
- 4) створює умови для ознайомлення виборців із списками кандидатів, зареєстрованих по одномандатних та багатомандатних виборчих округах, з їх передвиборними програмами, а також з біографічними даними кандидатів;
- 5) вносить за рішенням відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії зміни до виборчого бюлетеня у випадках, передбачених цим Законом;
- 6) забезпечує підготовку приміщення для голосування, кабін або кімнат для таємного голосування, виготовлення виборчих скриньок;
- 7) організує голосування на виборчій дільниці;
- 8) проводить підрахунок голосів виборців, поданих на виборчій дільниці;
- 9) розглядає заяви і скарги з питань підготовки виборів та організації голосування на виборчій дільниці й приймає по них рішення;
- 10) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Стаття 21

Організація роботи виборчої комісії

1. Виборча комісія організує свою роботу відкрито і гласно.
2. Основною формою роботи виборчої комісії є її засідання, які скликаються головою комісії, в разі його відсутності — заступником голови комісії, а у випадках, передбачених частиною другою статті 19 цього Закону, — секретарем комісії.
3. У разі відсутності голови чи заступника голови комісії або відмови їх скликати її засідання, засідання комісії може бути скликане на вимогу не менш як однієї третини членів комісії ініціаторами проведення засідання з обов'язковим повідомленням усіх членів комісії про час і місце проведення їх засідання та питання, які пропонується розглянути.
4. Перше засідання виборчої комісії скликається не пізніш як на третій робочий день після її утворення, а наступні — за необхідністю.
5. Засідання виборчої комісії є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини загального складу комісії.
6. Рішення комісії приймається відкритим голосуванням більшістю голосів осіб, які входять до складу комісії.

7. Засідання виборчої комісії веде її голова або його заступник, а в разі невиконання ними з будь-яких причин цієї функції, комісія призначає зі свого складу головуючого на засіданні.

8. Усі засідання комісії протоколюються. Протокол засідання підписується головуючим на засіданні та секретарем комісії чи членом комісії, який виконує обов'язки секретаря.

9. Особи, які входять до складу комісії і не згодні з прийнятим рішенням, мають право висловити окрему думку, викладення якої в письмовій формі додається до протоколу засідання комісії.

10. На засіданнях виборчої комісії мають право бути присутніми кандидати, їх довірені особи, уповноважені особи місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, зареєстрованих відповідно до цього Закону, офіційні спостерігачі від громадських організацій України та інших держав, міжнародних організацій, а також представники засобів масової інформації. За рішенням комісії на її засіданні можуть бути присутні й інші особи.

11. Виборча комісія може прийняти рішення про позбавлення права участі в її засіданні осіб, зазначених у частині десятій цієї статті, якщо вони перешкоджають проведенню засідання.

12. Рішення виборчої комісії, прийняте в межах її повноважень, є обов'язковим для учасників виборів та органів, що забезпечують їх проведення.

13. Документи та звернення, що надходять до виборчої комісії, мають право приймати голова комісії, його заступник, секретар або член комісії. Усі документи та звернення реєструються в порядку, встановленому комісією.

14. Для організаційного, правового, технічного забезпечення здійснення передбачених цим Законом функцій виборча комісія може залучати відповідних спеціалістів, технічних працівників. За рішенням комісії їх праця оплачується в межах коштів, що виділяються комісії на підготовку і проведення виборів.

Стаття 22

Оскарження рішень виборчої комісії

1. Рішення, дії або бездіяльність виборчої комісії, окремих осіб, що входять до її складу, можуть бути оскаржені місцевими осередками політичних партій (блоків), громадськими організаціями, зборами виборців, трудовими колективами, які висунули кандидатів, або їх уповноваженими особами, кандидатами, їх довіреними особами, а також виборцями.

2. Рішення, дії або бездіяльність дільничної виборчої комісії можуть бути протягом трьох днів оскаржені до відповідної окружної виборчої комісії, а рішення, дії або бездіяльність окружної виборчої комісії — до відповідної територіальної виборчої комісії. Виборча комісія, до якої надійшла скарга, повинна розглянути її у триденний строк, а менш як за п'ять днів до дня виборів чи в день їх проведення — негайно, та видати заявникові мотивоване рішення.

3. Рішення територіальної виборчої комісії може бути протягом трьох днів оскаржено в судовому порядку. Суд розглядає це питання у п'ятиденний строк, але не пізніш як за день до дня виборів. У разі визнання судом

рішення територіальної виборчої комісії таким, що суперечить закону, воно вважається нечинним у цілому або в частині, що суперечить закону.

4. Заяви, скарги про неправильність у списках виборців розглядаються судом протягом трьох днів, а якщо вони подані за три дні до дня виборів — негайно. Рішення суду є остаточним і підлягає виконанню в день прийняття рішення.

5. Заяви, подані до суду після зазначених у цій статті строків, розгляду не підлягають.

6. Суди організовують свою роботу під час виборчої кампанії, в тому числі у вихідні дні, таким чином, щоб забезпечити своєчасний розгляд заяв усіх суб'єктів виборчого процесу.

Стаття 23

Правовий статус осіб, які входять до складу виборчої комісії

1. Членом виборчої комісії може бути громадянин України, який має виборчі права і постійно проживає або працює на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

2. До складу виборчої комісії не можуть входити кандидати або їх довірені особи, уповноважені місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, близькі родичі (чоловік, дружина, діти, батьки, рідні брати, сестри) кандидатів. Членом виборчої комісії не може бути також особа, яка утримується під вартою або перебуває в місцях позбавлення волі. Одна і та ж особа може бути членом тільки однієї виборчої комісії.

3. Повноваження відповідної виборчої комісії чи окремих осіб, які входять до її складу, можуть бути достроково припинені органом, який утворив комісію, якщо вони порушують Конституцію України, цей Закон та інші закони України. Повноваження осіб, які входять до складу виборчої комісії, також припиняються у зв'язку з особистою заявою про складання повноважень у комісії, вбуттям за межі відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також у разі їх смерті.

4. У разі реєстрації особи, яка входить до складу виборчої комісії, кандидатом, довіреною особою кандидата або уповноваженою особою місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації її повноваження вважаються припиненими з дня такої реєстрації.

5. Комісія може звернутися до органу, який її утворив, з пропозицією про заміну голови, заступника голови, секретаря або члена комісії, якщо за це проголосує не менше двох третин від її загального складу.

6. Обрання нового голови, заступника, секретаря, члена виборчої комісії проводиться в порядку, встановленому цим Законом.

7. За рішенням виборчої комісії не більше трьох осіб, які входять до її складу, можуть на період виборчої кампанії працювати в комісії на постійній основі з виплатою їм заробітної плати відповідно до норм видатків виборчої комісії, встановлених Кабінетом Міністрів України. Оплата праці зазначених осіб здійснюється відповідними місцевими радами або їх виконавчими органами.

8. Особи, які працюють в комісії на постійній основі, на відповідний період звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи.

9. Особи, які входять до складу виборчих комісій, не мають права брати участь в агітації «за» чи «проти» кандидатів.

Стаття 24

Сприяння виборчим комісіям у здійсненні їх повноважень

1. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, їх посадові особи зобов'язані сприяти виборчим комісіям у здійсненні ними своїх повноважень.

2. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації державної і комунальної форм власності безкоштовно надають у користування виборчим комісіям необхідні для підготовки і проведення виборів приміщення і обладнання.

3. Оренда приміщень і обладнання, що належать підприємствам, установам і організаціям інших форм власності, для вказаних цілей оплачується за рахунок коштів, виділених на проведення виборів.

4. Виборча комісія має право звертатися в питаннях, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів, до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інших органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, які зобов'язані розглянути порушене питання і дати виборчій комісії відповідь не пізніше як у триденний термін.

Розділ IV. Списки виборців

Стаття 25

Порядок складання списків виборців

1. Для проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів виконавчими комітетами сільських, селищних, міських, районних у містах рад складаються списки виборців по кожній виборчій дільниці за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією.

2. До списку виборців включаються всі громадяни України, яким на день виборів виповнюється 18 років та які на момент складання списку проживають на території відповідної виборчої дільниці і мають виборче право.

3. За відсутністю точних відомостей про дату (місяць і день) народження громадянина вважається, що він народився 1 січня відповідного року.

4. Одна й та ж особа може бути включена до списку виборців лише на одній виборчій дільниці.

5. До списку виборців вносяться прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, адреса (місце проживання) виборця. Прізвища виборців зазначаються в списку виборців у порядку, зручному для організації голосування.

6. Списки виборців, складені по кожній виборчій дільниці, підписує керівник виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Він несе персональну відповідальність за достовірність, повноту списків виборців, а також за своєчасність передачі їх до дільничних виборчих комісій.

7. Список виборців передається до дільничної виборчої комісії не пізніше як за 45 днів до дня виборів.

8. Дільнична виборча комісія уточнює список виборців, після чого він підписується головою та секретарем комісії і не пізніше як за 15 днів до дня виборів подається для загального ознайомлення виборців.

9. Виборці, які прибули на територію виборчої дільниці на постійне місце проживання після уточнення списків, включаються дільничною виборчою комісією до списку виборців на підставі документів, які засвідчують їх особу та адресу (місце проживання).

10. Зі списку виборців на підставі відповідних документів виключаються особи, які вибули з території виборчої дільниці на інше місце проживання, а також особи, які померли чи судом визнані недієздатними або за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі.

11. Списки виборців-військовослужбовців, які перебувають у військових частинах, а також членів сімей військовослужбовців та інших виборців, які проживають у районах розташування військових частин, складаються дільничними виборчими комісіями на підставі даних, що подаються командирами військових частин. Військовослужбовці, які проживають поза військовими частинами, включаються до списку виборців за місцем проживання на загальних підставах.

12. Списки виборців по виборчих дільницях, утворених у стаціонарних лікувальних, санаторно-оздоровчих закладах, а також на судах, які перебувають у день виборів у плаванні, складаються дільничними виборчими комісіями на підставі даних, що подаються керівниками зазначених установ, капітанами суден.

Стаття 26

Ознайомлення зі списками виборців

1. Кожному виборцю забезпечується можливість ознайомитися зі списком виборців в приміщенні дільничної виборчої комісії і перевірити правильність даних, що його стосуються.

2. Виборцю надається право оскаржити невключення, неправильне включення до списку або виключення зі списку виборців, а також неточності у даних щодо нього. З'ява про неправильності в списку виборців розглядається дільничною виборчою комісією, яка зобов'язана не пізніше як у дводенний термін, а напередодні й в день виборів — негайно розглянути заяву, внести необхідні виправлення до списку або видати заявникові копію мотивованого рішення про відхилення його заяви. Це рішення може бути оскаржено до суду в порядку, встановленому цим Законом.

Розділ V. Висування кандидатів

Стаття 27

Порядок висування кандидатів на зборах виборців за місцем їх проживання, трудової діяльності або навчання

1. Висування кандидатів починається за 60 днів і закінчується за 45 днів до дня виборів.

2. Збори виборців за місцем їх проживання, трудової діяльності або навчання, скликані в селі, селищі, місті районного значення, у разі, коли в них беруть участь не менш як:

— 10 виборців, мають право висунути одного кандидата в депутати відповідно сільської, селищної, міської ради по одному з одномандатних виборчих округів;

— 50 виборців, мають право висунути одного кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, одного кандидата в депутати відповідно сільської, селищної, міської ради по кожному одномандатному виборчому округу, а також по одному кандидату в депутати районної, обласної ради по відповідному багатомандатному виборчому округу.

3. Збори виборців, скликані в місті (крім міст районного значення), районі міста, у разі, коли в них беруть участь не менш як:

— 25 виборців, мають право висунути по одному кандидату в депутати міської, районної у місті ради по відповідному одномандатному виборчому округу, на території якого проживають або працюють їх учасники;

— 100 виборців, мають право висунути одного кандидата на посаду міського голови, не більше п'яти кандидатів у депутати міської і п'яти кандидатів у депутати районної у місті ради по відповідних виборчих округах, а також одного кандидата в депутати обласної ради.

4. Порядок скликання і проведення зборів виборців за місцем їх проживання, трудової діяльності або навчання має відповідати таким вимогам:

1) ініціатори проведення зборів зобов'язані повідомити про дату та місце їх проведення у відповідну окружну (територіальну) виборчу комісію не пізніше як за три дні до дня проведення зборів;

2) на початку зборів складається список їх учасників із зазначенням прізвища, імені, по батькові, дати народження, місця постійного проживання чи трудової діяльності. Напроти свого прізвища учасник зборів ставить особистий підпис;

3) на зборах виборців обирається президія зборів та ведеться протокол. У протоколі вказується дата і місце проведення зборів, кількість їх учасників, кандидатури, які обговорювалися, кількість голосів, поданих «за» і «проти» висунення кандидата (кандидатів), рішення зборів, а також дані про висунутого кандидата (кандидатів): прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, партійність, посада (заняття), місце роботи і проживання. До протоколу додається список учасників зборів;

4) кожний учасник зборів має право пропонувати для обговорення будь-яку кандидатуру, в тому числі й свою;

5) кандидат вважається висунутим, якщо за нього проголосувало більше половини учасників зборів. Про прийняте рішення повідомляється кандидату.

5. Протокол зборів, підписаний членами президії зборів, надсилається до відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії у встановленому нею порядку.

Стаття 28

Самовисування громадян кандидатами на місцевих виборах

1. Громадянин України за умови додержання вимог, передбачених статтею 6 цього Закону, має право на самовисування кандидатом у депутати місцевої ради або кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови шляхом подачі до відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії не пізніш як за 40 днів до дня виборів заяви з проханням зареєструвати його кандидатом.

2. До заяви додається список громадян України, які проживають на території відповідного виборчого округу, мають виборчі права і підтримують відповідну кандидатуру, з зазначенням прізвища, імені, по батькові, числа, місяця й року народження, місця проживання, серії і номера паспорта або іншого документа, що посвідчує особу громадянина. Правильність даних про кожного громадянина, включеного до списку, засвідчується його особистим підписом.

3. Особу, яка висуває свою кандидатуру відповідно кандидатом у депутати сільської, селищної, міської (міста районного значення) ради, мають підтримати не менш як 6 громадян, а міської (крім міст районного значення), районної у місті, районної, обласної ради — не менш як 25 громадян.

Особу, яка висуває свою кандидатуру кандидатом на посаду сільського, селищного, міського (міста районного значення) голови, мають підтримати не менш як 26 громадян, а міського (крім міста районного значення) — не менш як 51 громадянин.

Стаття 29

Порядок висування кандидатів місцевими осередками політичних партій (блоків), громадськими організаціями

1. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні осередки політичних партій (блоків) та громадських організацій, які виявили бажання брати участь у місцевих виборах, не пізніш як за 70 днів до дня виборів подають до відповідних територіальних виборчих комісій заяви, підписані їх керівниками.

2. До заяви відповідного осередку політичної партії (блоку), громадської організації додається довідка про легалізацію відповідного осередку політичної партії (блоку), громадської організації, а також про чисельний склад відповідної організації.

Осередки політичних партій, які об'єдналися у виборчий блок, крім того додають до заяви угоду про їх об'єднання у виборчий блок із зазначенням чисельного складу місцевих осередків політичних партій, що об'єдналися в блок, підписану керівниками відповідних осередків політичних партій.

3. У заяві зазначається уповноважена особа місцевого осередку партії (блоку), громадської організації, її адреса і номер телефону.

4. Відповідна територіальна виборча комісія реєструє місцевий осередок політичної партії (блоку), громадської організації для участі у місцевих виборах та видає їх представникам копію рішення про реєстрацію, а також доводить його до відома виборців, окружних і дільничних виборчих комісій.

5. Висування кандидатів місцевими осередками політичних партій (блоків), громадських організацій відбувається у страки, визначені частиною першою статті 27 цього Закону.

6. Сільський, селищний, міський (міста районного значення) осередок політичної партії (блоку), громадської організації, що налічує не менш як 15 членів, може висунути одного кандидата на посаду відповідно сільського, селищного, міського голови, одного кандидата в депутати відповідно сільської, селищної, міської ради по кожному з одномандатних виборчих округів, а також одного кандидата в депутати районної ради по відповідному багатомандатному виборчому округу.

7. Міський (крім міст районного значення) осередок політичної партії (блоку), громадської організації, який налічує не менш як 50 членів, може висунути одного кандидата в депутати міської ради по кожному з одномандатних виборчих округів, а також одного кандидата в депутати обласної ради по відповідному багатомандатному виборчому округу. Відповідний міський осередок, який налічує не менш як 100 членів, крім того, може висунути одного кандидата на посаду міського голови.

8. Районний в місті осередок політичної партії (блоку), громадської організації, який налічує не менш як 15 членів, може висунути одного кандидата в депутати відповідної районної у місті ради по кожному з одномандатних виборчих округів та одного кандидата в депутати міської ради по кожному з одномандатних виборчих округів, які знаходяться на території району.

9. Районний осередок політичної партії (блоку), громадської організації, що налічує не менш як 50 членів, може висунути одного кандидата у депутати районної ради по кожному виборчому округу, а також кандидатів у депутати обласної ради в кількості, яка не повинна перевищувати кількості депутатських мандатів, встановленої по відповідному виборчому округу.

10. Обласний осередок політичної партії (блоку), громадської організації, що налічує не менш як 100 членів, може висунути кандидатів у депутати обласної ради по кожному виборчому округу в кількості, яка не повинна перевищувати кількість депутатських мандатів, встановленої по відповідному виборчому округу.

11. Рішення місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації про висунення кандидатів приймаються на їх зборах (конференціях) у порядку, передбаченому статутами (положеннями) відповідних партій, громадських організацій, про що складається протокол.

12. У протоколі зборів (конференції) місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації вказуються дата і місце їх проведення, кількість членів, яких об'єднує відповідний осередок політичної партії (блоку), громадської організації, кількість учасників, рішення зборів (конференції), а також дані про кожного кандидата (прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, партійність, посада (заняття), місце роботи і проживання). Протокол подається до відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії в установленому нею порядку.

13. Рішення місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації про висунення кандидатів підписується керівником відповідного місцевого осередку політичної партії (керівниками місцевих організацій партій, що об'єдналися у блок), керівником відповідного місцевого осередку громадської організації.

14. Місцевий осередок політичної партії (блоку), громадської організації може висувати також кандидатів, які не є членами відповідних партій, громадських організацій. Висування місцевим осередком політичних партій (блоку) кандидата у депутати, який є членом іншої партії (партій, що не входять до блоку), не допускається.

Розділ VI. Реєстрація кандидатів у депутати та на посади сільських, селищних, міських голів

Стаття 30.

Порядок реєстрації кандидатів

1. Реєстрація кандидатів починається за 55 днів і закінчується за 30 днів до дня виборів.

2. Рішення про реєстрацію кандидатів приймається окружною (територіальною) виборчою комісією за наявності таких документів:

1) протоколу зборів виборців за місцем їх проживання, трудової діяльності (зборів трудового колективу) або навчання, протоколу зборів (конференції, місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації про висунення кандидатів;

2) заяви особи про згоду балотуватися кандидатом у депутати, на посаду сільського, селищного, міського голови по відповідному виборчому округу, а також про її зобов'язання припинити в разі обрання депутатом, сільським, селищним, міським головою трудову чи іншу діяльність, що є несумісною з їх статусом;

3) автобіографії кандидата, його виборчої програми;

4) декларації про майно та доходи кандидата за попередній рік, складеної за формою, визначеною Міністерством фінансів України;

5) довідки про місце проживання та роботу.

3. Рішення про реєстрацію кандидатів, які самовисунулися по виборчих округах на території яких вони проживають або працюють, приймається окружною (територіальною) виборчою комісією на підставі відповідної заяви кандидата, до якої додається список громадян України, які підтримали його кандидатуру у відповідності із вимогами статті 28 цього Закону, заяви кандидата про зобов'язання припинити в разі обрання депутатом, сільським, селищним, міським головою трудову чи іншу діяльність, що є несумісною з їх статусом, а також за наявності документів, передбачених пунктами 3, 4 і 5 частини другої цієї статті.

4. Окружна (територіальна) виборча комісія після прийняття документів, зазначених у частинах другій (третьій) цієї статті, видає особі, яка подала ці документи, довідку, в якій зазначається число, місяць, рік, а також час прийняття документів.

5. Окружна (територіальна) виборча комісія не пізніше як на п'ятий день після прийняття документів для реєстрації кандидата приймає рішення про реєстрацію кандидата або про відмову в реєстрації із зазначенням мотивів відмови. За результатами реєстрації виборча комісія складає протокол про реєстрацію кандидата за формою, встановленою Центральною

виборчою комісією. Рішення комісії доводиться до відома суб'єктів, що висунули кандидата, не пізніш як на другий день після його прийняття.

6. У разі усунення недоліків, які спричинили відмову в реєстрації кандидата, і подання необхідних документів до окружної (територіальної) виборчої комісії не пізніш як за три дні до закінчення визначеного цим Законом строку реєстрації кандидатів, комісія повторно розглядає питання про реєстрацію і приймає відповідне рішення.

7. Рішення окружної (територіальної) виборчої комісії щодо реєстрації або нереєстрації кандидата може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Законом.

8. Окружна (територіальна) виборча комісія не пізніш як на п'ятий день після реєстрації кандидатів публікує або доводить до відома населення в інший спосіб повідомлення про реєстрацію кандидатів з зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, партійності, посади (заняття), місця роботи і проживання кожного кандидата.

9. Окружна (територіальна) виборча комісія видає зареєстрованому кандидату відповідне посвідчення за зразком, встановленим Центральною виборчою комісією.

Стаття 31.

Зняття кандидатом своєї кандидатури.

Скасування рішення про реєстрацію кандидата

1. Кандидат може у будь-який час до дня виборів зняти свою кандидатуру, про що він подає письмову заяву до окружної (територіальної) виборчої комісії, яка зареєструвала його кандидатом.

2. Рішення окружної (територіальної) виборчої комісії про зняття кандидата з реєстрації приймається лише за власною заявою кандидата про це, а також на підставі обвинувального вироку суду, який набрав законної сили щодо особи, яка зареєстрована кандидатом, в інших випадках, прямо передбачених у законах, а також у зв'язку з його смертю.

3. Зняття з реєстрації кандидата з ініціативи суб'єктів, які з додержанням вимог цього Закону висунули його кандидатом, забороняється.

4. Окружна (територіальна) виборча комісія може прийняти рішення про зняття з реєстрації кандидата також у разі порушення ним цього Закону, факт вчинення якого встановлено судом. Відповідна заява має бути розглянута судом протягом трьох днів після її надходження до суду, але не пізніш як за день до виборів.

5. Про скасування рішення щодо реєстрації кандидата окружна виборча комісія у триденний термін сповіщає особу, яка була зареєстрована кандидатом, суб'єкта, що висунув кандидата, а також виборців відповідного округу.

Стаття 32.

Порядок висунення і реєстрації кандидата замість того, який вибув

1. У разі вибуття кандидата після його реєстрації у випадку, коли за п'ять днів до закінчення строку реєстрації кандидатів по одномандатному виборчому округу не зареєстровано інших кандидатів, а кількість кандидатів, зареєстрованих по багатомандатному мажоритарному виборчому округу,

менша кількості мандатів, окружна (територіальна) виборча комісія звертається через засоби масової інформації до виборців, місцевих осередків партій, громадських організацій з пропозицією додатково висунути кандидатів. Додатково висунуті кандидати реєструються у порядку, встановленому статтею 30 цього Закону.

2. Якщо після закінчення строку реєстрації кандидатів в одномандатному виборчому окрузі залишається один кандидат, а у багатомандатному мажоритарному виборчому окрузі кількість зареєстрованих кандидатів дорівнює або менша кількості мандатів, голосування проводиться по зареєстрованих кандидатах.

3. У разі, коли у відповідному одномандатному виборчому окрузі не залишилося жодного кандидата, вибори у цьому окрузі проводяться відповідно до вимог статті 49 цього Закону.

Розділ VII. Кандидати та їх довірені особи. Уповноважені особи місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій

Стаття 33

Права кандидата при проведенні виборчої кампанії

1. Кандидати з часу їх реєстрації виборчими комісіями мають рівні права у проведенні виборчої кампанії і у виступах на передвиборних та інших зборах, нарадах, засіданнях, мітингах, безпосередньо пов'язаних з виборами, у засобах масової інформації.

2. Територіальні, окружні виборчі комісії, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані сприяти кандидатам в організації їх зустрічей з виборцями, одержанні необхідних інформаційних та довідкових матеріалів, наданні приміщень для проведення заходів, передбачених цим Законом.

3. Кандидат після його реєстрації за власним бажанням може звільнятися у дні проведення зустрічей з виборцями та інших заходів, передбачених цим Законом, від виконання виробничих або службових обов'язків з наданням йому неоплачуваної відпустки. За рішенням територіальної виборчої комісії з коштів, що виділяються на проведення виборів, відповідною радою або її виконавчим комітетом за дні наданої неоплачуваної відпустки кандидату виплачується заробітна плата з розрахунку його середньої заробітної плати (посадового окладу) за основним місцем роботи за останні три місяці з урахуванням індексації.

Стаття 34

Довірені особи кандидата

1. Кандидат у депутати може мати не більше п'яти, а кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови — не більше десяти довірених осіб, які допомагають йому в проведенні виборчої кампанії, ведуть агітацію за обрання його депутатом, сільським, селищним, міським головою, представляють інтереси кандидата у відносинах з виборчими комісіями, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування,

об'єднаннями громадян, виборцями. Довіреною особою кандидата може бути лише громадянин України, який має виборчі права.

2. Кандидат визначає довірених осіб і звертається з заявою про їх реєстрацію до відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії. У зверненні щодо кожної кандидатури довіреної особи зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, службова і домашня адреси, номер телефону, а також подається письмова згода цієї особи. Відмова в реєстрації довіреної особи кандидата може бути оскаржена в суді. Виборча комісія після реєстрації довірених осіб видає їм посвідчення за зразком, встановленим Центральною виборчою комісією.

3. Кандидат має право в будь-який час до дня виборів звернутися до окружної (територіальної) виборчої комісії із заявою про припинення повноважень його довіреної особи та про реєстрацію іншої особи. Довірена особа кандидата може у будь-який час за власною ініціативою скласти свої повноваження, повернувши окружній (територіальній) виборчій комісії видане їй посвідчення, та повідомити про це кандидата.

4. Повноваження довірених осіб кандидатів починаються з дня їх реєстрації окружною (територіальною) виборчою комісією і закінчуються в день прийняття окружною (територіальною) виборчою комісією рішення про реєстрацію обраного депутата, сільського, селищного, міського голови.

5. Довірені особи здійснюють свої функції на громадських засадах.

Стаття 35

Уповноважені особи місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій

1. Кожний місцевий осередок політичної партії (блок), громадської організації, кандидат (кандидати) якого зареєстрований (зареєстровані) окружною (територіальною) виборчою комісією, може мати до трьох уповноважених осіб, які представляють їх інтереси у відносинах з виборчими комісіями, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, виборцями. Уповноваженою особою може бути лише громадянин України, який має виборчі права.

2. У списку, що подається для реєстрації уповноважених осіб, зазначається їх прізвище, ім'я, по батькові, службова і домашня адреси, номер телефону.

3. Окружна (територіальна) виборча комісія не пізніше як через три дні після надходження до неї відповідних документів реєструє уповноважених осіб місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій і видає їм відповідні посвідчення за зразком, встановленим Центральною виборчою комісією.

4. Керівний орган місцевого осередку політичної партії (блоку), громадської організації може в будь-який час до дня виборів звернутися до окружної (територіальної) виборчої комісії із заявою про припинення повноважень уповноважених осіб і подати для реєстрації кандидатури інших осіб.

5. Повноваження уповноважених осіб починаються з дня їх реєстрації і закінчуються після реєстрації окружною (територіальною) виборчою комісією обраних депутатів по даному виборчому округу.

6. Уповноважені особи місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій здійснюють свої функції на громадських засадах.

Розділ VIII. Передвиборна агітація

Стаття 36

Форми і засоби передвиборної агітації

1. Громадяни України, політичні партії, інші об'єднання громадян, їх місцеві осередки, колективи підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності мають право від дня реєстрації кандидатів відповідними виборчими комісіями вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів, їх політичні, ділові й особисті якості, безперешкодно вести агітацію «за» чи «проти» того чи іншого кандидата.

2. Участь органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також осіб, які входять до складу виборчих комісій, у передвиборній агітації не дозволяється.

3. Кандидати, їх довірені особи, уповноважені особи місцевих осередків, політичних партій (блоків), громадських організацій проводять зустрічі з виборцями як на зборах, так і в іншій зручній для виборців формі. Виборчі комісії спільно з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування сприяють проведенню таких зустрічей — надають їм приміщення, завчасно сповіщають про час і місце зустрічей та здійснюють інші заходи.

4. Передвиборна агітація може вестися на зборах, мітингах, у пресі, по радіо і телебаченню, в будь-який інший спосіб і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції або законам України.

5. Організатори і учасники зборів, інших передвиборних заходів несуть відповідальність за додержання чинного законодавства при проведенні цих заходів.

6. Кандидат може виступати з своєю виборчою програмою, яка не повинна суперечити Конституції і законам України.

7. Засоби масової інформації висвітлюють хід підготовки і проведення виборів. Їх представникам гарантується безперешкодний доступ на всі заходи, пов'язані з виборами. Виборчі комісії, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування надають їм інформацію про підготовку і проведення виборів.

Стаття 37

Матеріали передвиборної агітації

1. Округна (територіальна) виборча комісія за рахунок коштів, виділених для проведення виборів, забезпечує друкування матеріалів про кандидатів. Їх тираж визначається округною (територіальною) комісією і повинен бути однаковим для всіх кандидатів, зареєстрованих по відповідному виборчому округу.

2. Для друкування передвиборних матеріалів про кандидата він повинен подати до округної (територіальної) виборчої комісії разом з іншими документами для реєстрації свою виборчу програму, автобіографію загальним обсягом до двох сторінок машинописного тексту, друкованого через

півтора інтервали. Передвиборні плакати не повинні містити неправдивих даних або комерційної реклами.

3. Кандидати зобов'язані подати до окружної (територіальної) виборчої комісії підписані ними проекти передвиборних агітаційних матеріалів, виготовлення яких має здійснюватися на договірній основі у межах відповідного виборчого фонду, а також повідомити про їх тираж.

4. Агітаційні друковані матеріали повинні містити інформацію про організацію, установу, осіб, які відповідають за їх виготовлення, а також вихідні дані про установу, що надрукувала їх, тираж надрукованих матеріалів.

5. Один примірник кожного виду друкованих агітаційних матеріалів кандидат або їх довірені особи зобов'язані не пізніше як через три дні після їх виготовлення подати до окружної (територіальної) виборчої комісії з підписом відповідного кандидата.

6. Засоби масової інформації, засновником або одним із співзасновників яких є місцевий орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, а також засоби масової інформації, які повністю або частково фінансуються за рахунок державних коштів або коштів місцевого самоврядування, зобов'язані забезпечувати рівні можливості для передвиборних виступів кандидатів, їх довірених осіб.

7. Засоби масової інформації зобов'язані утримуватися від оприлюднення неперевіраних матеріалів, що компрометують кандидатів. Забороняється публікація чи поширення в будь-який інший спосіб результатів опитувань громадської думки протягом останніх 10 днів перед днем виборів та в день виборів. При оголошенні засобами масової інформації компрометуючих матеріалів про кандидата вони зобов'язані не пізніше як за 5 днів до виборів надати відповідному кандидату або його довірений особі за їх вимогою можливість для спростування таких матеріалів.

8. Органи місцевого самоврядування визначають спеціальні місця та обладнують стенди, дошки для розміщення матеріалів передвиборної агітації. Вони можуть прийняти рішення про заборону розміщення цих матеріалів на окремих будівлях, що є історичними пам'ятками, пам'ятками архітектури, та в місцях, де вони можуть перешкодити безпеці дорожнього руху.

Стаття 38

Обмеження у проведенні передвиборної агітації

1. Під час виборчої кампанії кандидатам або їх довіреним особам, уповноваженим особам місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, які є працівниками (власниками) державних і недержавних засобів масової інформації, забороняється друкувати матеріали, брати участь у радіо- і телепередачах, які мають агітаційний характер або стосуються підготовки і проведення виборів, більшого обсягу (часу), ніж визначено окружною (територіальною) виборчою комісією для інших кандидатів.

2. Забороняється проводити передвиборну агітацію особам, які не є громадянами України.

3. Агітація в день виборів — розповсюдження виборчих листівок, плакатів, заклики до виборців голосувати «за» чи «проти» кандидатів або бойкотувати вибори в будь-який спосіб забороняється.

4. У день виборів у приміщеннях для голосування або поблизу них забороняється впливати на виборців шляхом усних чи письмових звернень. До закінчення голосування не допускається також оприлюднення по радіо та телебаченню результатів опитування виборців про те, за кого вони віддали свої голоси.

5. Усі спори щодо передвиборної агітації вирішуються окружною (територіальною) виборчою комісією, рішення якої можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Розділ ІХ. Порядок голосування

Стаття 39

Час і місце голосування

1. Голосування проводиться в день виборів або в день повторного голосування з 7 до 22 години.

2. Про час і місце голосування дільнична виборча комісія сповіщає виборців не пізніше як за 15 днів до дня виборів.

Стаття 40

Виборчий бюлетень

1. Виборчий бюлетень повинен містити:

в одномандатному виборчому окрузі — назву ради, до якої проводяться вибори депутатів, номер виборчого округу, а по виборах сільського, селищного, міського голови — відповідно назву села, селища, міста, де обирається голова;

у багатомандатному виборчому окрузі — назву ради, до якої проводяться вибори депутатів, номер виборчого округу, кількість мандатів у цьому окрузі.

2. До виборчого бюлетеня для голосування в одномандатному і багатомандатному виборчому окрузі включаються в алфавітному порядку всі зареєстровані кандидати із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, партійності, посади (заняття), місця роботи.

3. У виборчому бюлетені праворуч напроти прізвища кожного кандидата розміщується порожній квадрат.

У кінці всіх прізвищ кандидатів міститься запис: «Не підтримую жодного кандидата». Праворуч напроти цього напису розміщується порожній квадрат.

4. Виборчі бюлетені виготовляються за зразками, встановленими Центральною виборчою комісією. Бюлетені по виборах депутатів різних ланок рад, сільських, селищних, міських голів мають відрізнятися за кольором паперу або за кольором фарби, якою надруковано бюлетень.

5. Територіальна виборча комісія в разі необхідності може змінювати розмір виборчого бюлетеня для виборів депутатів ради, сільського, селищного, міського голови, залежно від кількості зареєстрованих кандидатів, або, не змінюючи його розміру, продовжувати друкування їх прізвищ на звороті бюлетеня з поміткою в кінці першої сторінки: «Продовження списку на звороті». У цьому випадку на звороті бюлетеня має бути напис: «Продовження списку, початок — на звороті».

6. Якщо кандидат вибув з балотування після того, як виборчі бюлетені були надруковані, окружна (територіальна) виборча комісія приймає рішення про передрукування виборчих бюлетенів або про викреслення з виборчого бюлетеня прізвища відповідного кандидата.

7. Виборчі бюлетені є документами суворої звітності і підлягають обліку. Голова, заступник голови, секретар та члени відповідних виборчих комісій несуть персональну відповідальність за їх зберігання і використання.

8. Напередодні голосування з метою захисту виборчих бюлетенів від можливої їх фальсифікації на кожному з них ставлять свої підписи голова і секретар дільничної виборчої комісії.

Стаття 41

Приміщення для голосування

1. Голосування проводиться у спеціально відведених приміщеннях, в яких повинні бути обладнані в достатній кількості кабінети або кімнати для таємного голосування, визначені місця видачі виборчих бюлетенів і встановлені виборчі скриньки.

2. Виборчі скриньки встановлюються таким чином, щоб голосуючі при підході до них обов'язково проходили через кабінети або кімнати для таємного голосування.

3. Вхід до кабінетів або кімнат для таємного голосування, вихід з них, а також шлях від них до виборчих скриньок і самі скриньки повинні бути в полі зору членів дільничної виборчої комісії.

4. Відповідальність за організацію голосування, забезпечення таємниці волевиявлення виборців, обладнання приміщень і підтримання в них порядку несе дільнична виборча комісія.

5. Виборець може перебувати в приміщенні для голосування лише протягом часу, необхідного для голосування.

6. У приміщеннях для голосування в доступних для виборців місцях повинна розміщуватися офіційна інформація про кандидатів, а також текст цього Закону.

Стаття 42

Виборча скринька

1. Виборча скринька для голосування виготовляється за зразком, встановленим Центральною виборчою комісією.

2. Для голосування на виборчих дільницях з незначною кількістю виборців, а також при голосуванні в місцях перебування окремих виборців, які за станом здоров'я або з інших причин не можуть прийти в приміщення для голосування, дільничні виборчі комісії можуть користуватися виборчими скриньками зменшеного розміру.

Стаття 43

Порядок голосування

1. У день виборів перед початком голосування виборчі скриньки перевіряє, опечатує або пломбує голова дільничної виборчої комісії у присутності членів комісії, уповноважених осіб місцевих осередків політичних

партій (блоків), громадських організацій, кандидатів, їх довірених осіб, спостерігачів, які в цей час перебувають на виборчій дільниці.

2. Виборчі бюлетені видаються виборцям членами дільничної виборчої комісії на підставі списку виборців виборчої дільниці по пред'явленні виборцем паспорта або іншого документа, який посвідчує його особу. Про одержання виборчого бюлетеня (бюлетенів) виборець розписується в списку виборців.

3. Кількість і зміст виборчих бюлетенів, які одержує виборець, залежать від особливостей місцевих виборів, визначених на підставі статей 2, 3, 4 цього Закону.

4. У разі, коли окремі виборці за станом здоров'я або з інших поважних причин не можуть прибути у приміщення для голосування, дільнична виборча комісія за їх письмовою заявою доручає не менш як двом членам комісії організувати голосування в місцях перебування цих виборців. При цьому попередні голосування робиться витяг із списку виборців за формою списку, який вручається головою дільничної виборчої комісії відповідним членам комісії разом з необхідною кількістю виборчих бюлетенів, а також опечатаною або опломбованою виборчою скринькою.

5. При голосуванні в місці перебування виборця він розписується про одержання виборчого бюлетеня (бюлетенів) у витягу зі списку виборців і голосує з додержанням вимог цього Закону.

6. Після проведення голосування в місці перебування виборця у списку виборців робиться відповідна відмітка. Витяг зі списку виборців додається до списку виборців.

Стаття 44

Порядок заповнення виборчого бюлетеня

1. Кожний виборець голосує особисто. Голосування за інших осіб не допускається.

2. Виборчий бюлетень заповнюється голосуючим у кабіні або кімнаті для таємного голосування. При заповненні бюлетеня забороняється присутність будь-кого, крім голосуючого. Виборець, який не має можливості самостійно заповнити бюлетень, може запросити до кабіні або кімнати для таємного голосування будь-яку іншу особу, крім членів виборчої комісії, уповноважених осіб місцевих осередків політичних партій (блоків), громадських організацій, кандидатів, які балотуються по даному виборчому округу, їх довірених осіб.

3. У виборчому бюлетені для голосування по одномандатному виборчому округу виборець робить у квадраті напроти прізвища кандидата, за якого він голосує позначку «плюс» (+) або іншу, яка дає однозначну відповідь про волевиявлення виборця. Виборець може голосувати тільки за одного кандидата. У разі, коли виборець не підтримує жодного кандидата, він робить відповідну позначку у квадраті напроти слів: «Не підтримую жодного кандидата».

4. У виборчому бюлетені для голосування по багатомандатному виборчому округу виборець робить у квадратах напроти прізвищ кандидатів, за яких він голосує, позначку «плюс» (+) або іншу, яка дає однозначну відповідь про його волевиявлення. У разі, коли виборець не підтримує жодно-

го кандидата, він робить відповідну позначку у квадраті напроти слів: «Не підтримую жодного кандидата».

5. Заповнений виборчий бюлетень голосуючий опускає у виборчу скриньку.

6. Під час проведення голосування не допускається закриття приміщень для голосування, припинення голосування, розкриття виборчих скриньок, підрахунок голосів до закінчення встановленого цим Законом часу голосування.

7. Всі виборці, які в момент закінчення строку голосування знаходяться у приміщенні для голосування, мають право проголосувати.

8. Розкриття виборчих скриньок до закінчення голосування забороняється.

Розділ X. Встановлення результатів виборів

Стаття 45

Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці

1. Підрахунок голосів на виборчій дільниці проводиться дільничною виборчою комісією окремо по кожному одномандатному, багатомандатному виборчому округу, по кожному кандидату. Під час видачі бюлетенів для голосування і підрахунку голосів ніхто не має права робити на них будь-які позначки, записи.

2. Під час підрахунку голосів дільнична виборча комісія повинна дотримуватися такої послідовності дій:

1) після закінчення голосування виборча комісія гасить і підраховує невикористані виборчі бюлетені, запаковує їх в окремі пакети по кожному округу, раді. На пакеті зазначається номер виборчої дільниці, округу, найменування ради і кількість невикористаних бюлетенів. Пакет опечатується і підписується головою та секретарем комісії;

2) виборча комісія за списком виборців встановлює загальну кількість виборців на дільниці, кількість виборців по кожному виборчому округу, а також загальну і по кожному виборчому округу кількість виборців, які одержали виборчі бюлетені;

3) голова дільничної виборчої комісії в присутності членів комісії, а також інших осіб, які відповідно до цього Закону можуть бути присутніми на засіданні комісії, перевіряє цілість відтиску печатки або пломби на виборчих скриньках, розкриває ці скриньки;

4) комісія підраховує окремо в межах даної виборчої дільниці по кожному виборчому округу загальну кількість виборчих бюлетенів, що були у скриньках, та кількість бюлетенів, визнаних недійсними.

3. Недійсними визнаються виборчі бюлетені нествореного зразка, бюлетені, на яких відсутні підписи, передбачені частиною восьмою статті 40 цього Закону, бюлетені, в яких голосуючим не зроблено жодної позначки. При голосуванні по одномандатних виборчих округах недійсними також вважаються бюлетені, в яких зроблено позначки в квадратах напроти прізвищ більш як одного кандидата. При голосуванні по одномандатних та багатомандатних виборчих округах недійсними вважаються і бюлетені, в яких зроблено позначки в квадратах напроти прізвища (прізвищ) кандидата (кандидатів) та записи: «Не підтримую жодного кандидата».

4. У разі виникнення сумнівів щодо дійсності виборчого бюлетеня рішення вирішується дільничною виборчою комісією шляхом голосування.

5. Встановлена кількість недійсних виборчих бюлетенів заноситься до протоколу. Недійсні бюлетені запаковуються окремо по кожному виборчому округу із зазначенням на пакеті номера виборчої дільниці, виборчого округу, назви ради, до якої проводяться вибори. Запакований пакет підписується головою та секретарем дільничної виборчої комісії.

6. Комісія підраховує кількість голосів, поданих за кожного кандидата, а також кількість голосів виборців, які не підтримали жодного кандидата, жодного виборчого списку. Після цього виборчі бюлетені запаковуються із зазначенням на пакетах номера виборчої дільниці, виборчого округу, назви ради, до якої проводяться вибори. Запакований пакет підписується головою і секретарем дільничної виборчої комісії.

7. Прізвища громадян, додатково вписані виборцями в бюлетені, до уваги не беруться.

8. Дільнична виборча комісія складає окремі протоколи по кожному виборчому округу, до яких заносяться:

- 1) загальна кількість виборців на дільниці по виборчому округу;
- 2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;
- 5) кількість голосів, поданих за кожного кандидата;
- 6) кількість голосів виборців, які не підтримали жодного кандидата.

9. Результати підрахунку голосів розглядаються на засіданні виборчої комісії, про що складаються протоколи за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Кожний протокол дільничної виборчої комісії про результати голосування складається у трьох примірниках і підписується головою, заступником голови, секретарем і членами дільничної виборчої комісії. До них додаються у письмовій формі окремі думки членів комісії, якщо такі висловлювалися.

10. Перший примірник протоколу разом із пакетами виборчих бюлетенів негайно передається до відповідної окружної (територіальної) виборчої комісії, другий — відразу вивішується в приміщенні дільничної комісії для загального ознайомлення, третій — зберігається у справах дільничної виборчої комісії.

11. Транспортування і передача протоколів та інших виборчих документів до окружної (територіальної) виборчої комісії здійснюється головою або заступником голови та двома членами дільничної виборчої комісії у супроводі працівника органу внутрішніх справ.

Стаття 46

Встановлення результатів виборів по виборчому округу

1. Окружна (територіальна) виборча комісія на підставі протоколів дільничних виборчих комісій про результати голосування встановлює:

- 1) загальну кількість виборців по виборчому округу;

- 2) кількість виборців, які одержали виборчі бюлетені;
- 3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;
- 5) кількість голосів, поданих за кожного кандидата в депутати, на посаду сільського, селищного, міського голови;
- 6) кількість голосів виборців, які не підтримали жодного кандидата.

2. Обраним по одномандатному виборчому округу вважається кандидат у депутати, на посаду сільського, селищного, міського голови, який одержав на виборах найбільшу, порівняно з іншими кандидатами, кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

3. У разі, коли по одномандатному виборчому округу балотувався один кандидат, він вважається обраним, якщо за нього проголосувала більшість виборців, які взяли участь у голосуванні.

4. Обраними по багатомандатному виборчому округу вважаються ті кандидати, які на виборах одержали більшу, порівняно з іншими кандидатами, кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. При цьому загальна кількість обраних кандидатів не може перевищувати встановлених депутатських мандатів по даному виборчому округу.

5. У разі, коли два або більше кандидатів набрали найбільшу і водночас однакову кількість голосів виборців, окружна (територіальна) виборча комісія приймає рішення про проведення повторного голосування по цих кандидатурах, яке проводиться не пізніше як у двотижневий строк після дня виборів в порядку, встановленому цим Законом.

6. Окружна (територіальна) виборча комісія може визнати вибори по виборчому округу такими, що не відбулися, якщо у зв'язку з вибуттям усіх зареєстрованих кандидатів або з інших причин голосування не проводилося.

7. Результати голосування і виборів по виборчому округу встановлюються на засіданні окружної (територіальної) виборчої комісії і заносяться до протоколу, який складається у трьох примірниках за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Протокол підписується головою, заступником голови, секретарем і членами окружної (територіальної) виборчої комісії. Перший примірник протоколу разом із пакетами виборчих бюлетенів негайно передається до територіальної виборчої комісії, другий — відразу вивішується в приміщенні окружної (територіальної) виборчої комісії для загального ознайомлення, третій — зберігається у справах окружної (територіальної) виборчої комісії.

Стаття 47

Визнання місцевих виборів недійсними та проведення повторного голосування

1. Окружна (територіальна) виборча комісія може визнати вибори недійсними по виборчому округу чи по окремих виборчих дільницях, якщо в ході їх проведення або під час підрахунку голосів допущено порушення цього Закону, яке вплинуло на результати виборів.

2. У разі, коли відповідна виборча комісія визнала вибори по окремій або кількох виборчих дільницях недійсними, що вплинуло на результати виборів по відповідному виборчому округу, територіальна виборча комісія

за пропозицією окружної виборчої комісії призначає повторне голосування на тих виборчих дільницях, де вибори було визнано недійсними.

3. Повторне голосування проводиться також у випадку, передбаченому частиною п'ятою статті 46 цього Закону.

4. Повторне голосування проводиться не пізніше як у двотижневий строк після дня виборів в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 48

Встановлення результатів місцевих виборів територіальною виборчою комісією

1. Відповідно територіальна виборча комісія на підставі протоколів окружних виборчих комісій про результати голосування і виборів депутатів, сільських, селищних, міських голів приймає рішення про результати голосування і підсумки виборів депутатів відповідної ради, сільського, селищного, міського голови та про їх реєстрацію.

2. Повідомлення про результати голосування і підсумки виборів, список обраних депутатів в алфавітному порядку з зазначенням прізвища, імені, по батькові, партійності, посади (заняття), місця роботи і проживання кожного депутата, виборчого округу, по якому його обрано, а також прізвища, імені, по батькові, партійності, місця проживання обраного сільського, селищного, міського голови публікуються в пресі або доводяться до відома населення відповідної території іншим способом, не пізніше як на десятий день після проведення виборів.

3. Рішення територіальної виборчої комісії про результати голосування і підсумків виборів може бути оскаржено кандидатом або його довіреною особою в суді протягом трьох днів після обнародування територіальною виборчою комісією результатів голосування і підсумків виборів. Суд розглядає скаргу у п'ятиденний термін з моменту її надходження.

4. Рішення суду є остаточним і обов'язковим для виконання територіальною виборчою комісією у дводенний термін.

5. Рішення відповідної територіальної виборчої комісії про реєстрацію обраного депутата, сільського, селищного, міського голови чи відмову в реєстрації може бути визнане судом недійсним.

6. Територіальна виборча комісія інформує відповідну раду про результати голосування і підсумки виборів депутатів, сільського, селищного, міського голови на її пленарному засіданні.

Розділ XI. Повторні вибори.

Вибори депутатів рад, сільських, селищних, міських голів замість тих, які вибули

Стаття 49

Порядок проведення повторних виборів

1. Повторні вибори проводяться у разі, коли вибори по виборчому округу були визнані такими, що не відбулися, або недійсними, в інших випадках, коли рада обрана не в повному складі. Повторні вибори проводяться також, коли не обрано сільського, селищного, міського голову і у випадку, передбаченому частиною третьою статті 32 цього Закону.

2. Рішення про проведення повторних виборів приймає територіальна виборча комісія не пізніше як через місяць після дня проведення виборів або після дня повторного голосування.

3. Повторні вибори проводяться тими ж виборчими комісіями, по тих же виборчих округах, виборчих дільницях, за тими ж списками виборців в порядку та в строки, визначені цим Законом.

4. Територіальна виборча комісія може прийняти рішення про скорочення строків проведення повторних виборів, встановлених цим Законом, але не більше як наполовину.

5. На повторних виборах не можуть балотуватися громадяни, щодо яких було скасовано рішення про їх реєстрацію як кандидатів, а також особи, які вчинили дії, внаслідок яких вибори або повторне голосування були визнані недійсними, та в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 50

Проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів замість тих, які вибули

1. У разі дострокового припинення повноважень депутата, сільського, селищного, міського голови відповідна місцева рада не пізніше як через місяць з моменту вибуття депутата, сільського, селищного, міського голови приймає рішення про проведення виборів депутата, сільського, селищного, міського голови замість того, який вибув.

2. Вибори депутата, сільського, селищного, міського голови замість того, який вибув, проводяться в порядку і строки, визначені цим Законом.

3. Депутат, сільський, селищний, міський голова замість того, який вибув, обираються на строк до набуття повноважень депутатами, сільським, селищним, міським головою, обраними на наступних чергових місцевих виборах.

4. У разі вибуття депутата, сільського, селищного, міського голови менш як за шість місяців до закінчення строку повноважень відповідної ради (голови) вибори депутата, сільського, селищного, міського голови замість того, який вибув, за рішенням відповідної ради можуть не проводитися.

Розділ XII. Фінансування виборчої кампанії

Стаття 51

Фінансування місцевих виборів

1. Чергові та позачергові місцеві вибори, призначені Верховною Радою України, проводяться за рахунок коштів Державного бюджету України. Відповідні витрати передбачаються у Державному бюджеті окремим рядком. В усіх інших випадках, передбачених цим Законом, вибори проводяться за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів.

2. Витрати, пов'язані з підготовкою і проведенням виборів, здійснюються виборчими комісіями з виборчих фондів, які створюються територіальними виборчими комісіями за рахунок коштів, що виділяються на проведення виборів. Територіальна виборча комісія має статус юридичної особи і є розпорядником виборчого фонду. Розмір цього фонду визначається відповідною радою.

Стаття 52

Власні виборчі фонди кандидатів та порядок їх утворення

- 1.** Кандидати мають право утворювати власний виборчий фонд, з коштів якого буде здійснюватися оплата витрат на ведення виборчої кампанії.
- 2.** Власні виборчі фонди утворюються за рахунок коштів кандидата. До цих фондів можуть вноситися пожертвування громадянами України, а також юридичними особами, крім визначених у частині четвертій цієї статті.
- 3.** Розмір власного виборчого фонду кандидата не може перевищувати 50 неоподатковуваних мінімумів заробітної плати.
- 4.** Забороняється робити внески до власного виборчого фонду кандидата місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, державним підприємствам, організаціям і установам, юридичним особам з участю іноземного капіталу, іноземним державним, міжнародним організаціям і об'єднанням, а також анонімним особам або під псевдонімом.
- 5.** Відповідні рахунки власних виборчих фондів відкриваються в установах Національного банку України за грифом «Власний виборчий фонд» за заявами кандидатів після їх реєстрації відповідними виборчими комісіями.
- 6.** Розпорядниками коштів власних виборчих фондів є кандидати або за їх дорученням довірені особи кандидатів. Розпоряднику власного виборчого фонду видається чекова книжка на всю суму виборчого фонду.

Стаття 53

Контроль за формуванням і використанням виборчих фондів

- 1.** Контроль за формуванням і використанням коштів власних виборчих фондів кандидатів здійснюється відповідно територіальною виборчою комісією, податковими органами, а також банківськими установами, в яких відкрито відповідний рахунок.
- 2.** Кошти власних виборчих фондів використовуються виключно на потреби виборчої кампанії кандидата. Використання коштів виборчих фондів за іншим призначенням забороняється.
- 3.** Кошти, що надійшли до власного виборчого фонду від фізичних чи юридичних осіб, які згідно з частиною четвертою статті 52 цього Закону не мають права вносити пожертвування, або коли відсутня адреса пожертвувача, за рішенням територіальної виборчої комісії перераховуються до відповідного місцевого бюджету.
- 4.** Кошти власних виборчих фондів, які не були використані на потреби виборчої кампанії, за рішенням територіальної виборчої комісії перераховуються до відповідного місцевого бюджету.

Розділ XIII. Заключні положення

Стаття 54

Проведення позачергових виборів депутатів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови

1. Позачергові вибори депутатів місцевої ради призначаються Верховною Радою України в разі дострокового припинення повноважень місцевої ради за рішенням місцевого референдуму, а також у випадку, передбаченому частиною четвертою статті 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

2. Позачергові вибори сільського, селищного, міського голови призначаються Верховною Радою України відповідно до частини п'ятої статті 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

3. Позачергові вибори відповідно депутатів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови проводяться в порядку і строки, передбачені цим Законом для чергових виборів.

Стаття 55

Проведення виборів депутатів місцевої ради та сільського, селищного, міського голови у разі утворення нової адміністративно-територіальної одиниці

1. У разі утворення нової адміністративно-територіальної одиниці місцеві вибори на цій території призначаються відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міською радою.

2. Вибори депутатів, сільського, селищного, міського голови у новоутвореній адміністративно-територіальній одиниці проводяться в порядку і у строки, встановлені цим Законом, з такими особливостями:

1) територіальні виборчі комісії утворюються відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міською радою;

2) територіальна виборча комісія відповідно до цього Закону визначає загальний склад депутатів відповідної ради, утворює виборчі округи, а також виборчі дільниці, окружні та дільничні виборчі комісії у разі відсутності на відповідній території органів місцевого самоврядування, до відання яких належить утворення зазначених комісій та виборчих дільниць;

3) депутати місцевої ради, відповідно сільський, селищний, міський голова в новоутвореній адміністративно-територіальній одиниці обираються на строк до обрання на чергових місцевих виборах депутатів, сільського, селищного, міського голови та сформування за результатами таких виборів відповідної ради у правомочному складі.

Стаття 56

Виборчі документи.

Строки зберігання виборчих документів

1. Форми і зразки виборчих документів відповідно до цього Закону встановлюються Центральною виборчою комісією. Центральна виборча комісія організує їх централізоване виготовлення. Форми інших виборчих документів встановлюються територіальними виборчими комісіями.

2. Протоколи засідань та рішення виборчих комісій зберігаються в органах, які утворили відповідні виборчі комісії, протягом чотирьох років, після чого передаються в установленому порядку на зберігання до місцевих державних архівів.

3. Інші документи виборчих комісій зберігаються в органах, які утворили відповідні виборчі комісії, протягом чотирьох років, після чого знищуються в установленому порядку.

4. Виборчі бюлетені зберігаються в територіальних виборчих комісіях до прийняття ними рішень про обрання депутатів рад, сільських, селищних, міських голів і знищуються в установленому порядку після закінчення визначених цим Законом строків оскарження в суді рішень комісії про підсумки виборів.

Розділ XIV. Відповідальність за порушення цього Закону

Стаття 57

Відповідальність за порушення виборчого законодавства посадових осіб і громадян

1. Особи, які перешкождали шляхом насильства, обману, погроз, підкупу або в інший спосіб вільному здійсненню громадянином України права обирати і бути обраним, вести передвиборну агітацію, публічно закликали або агітували за бойкотування виборів, а також голова, заступник голови, секретар і члени виборчих комісій, посадові чи службові особи державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, які вчинили підлог виборчих документів, завідомо неправильний підрахунок голосів виборців, порушили таємницю голосування, допустили інше порушення цього Закону, несуть відповідальність, встановлену законом.

2. До відповідальності, встановленої законом, притягаються також особи, які опублікували чи поширили в інший спосіб завідомо неправдиві відомості про кандидата.

Стаття 58

Відповідальність кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови

1. Порушення вимог цього Закону кандидатом у депутати місцевої ради або кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови, їх довіреними особами тягне за собою скасування територіальною виборчою комісією на підставі відповідного рішення суду своїх рішень (рішень відповідних виборчих комісій) про реєстрацію кандидата або про результати голосування та підсумки виборів у частині, що стосується відповідного кандидата.

2. Приводами для скасування територіальною виборчою комісією рішень, зазначених у частині першій цієї статті, можуть бути:

1) надання кандидатом завідомо неправдивої інформації про себе суб'єктам виборчого процесу;

2) підrobка документів, які подаються кандидатом або його довіреними особами до відповідних виборчих комісій;

3) використання кандидатом або його довіреними особами під час підготовки і проведення виборів свого службового стану, зокрема для впливу на суб'єктів виборчого процесу, залучення до агітаційної роботи в робочий час осіб, підлеглих їм по службі, використання в ході робочої кампанії на користь кандидата службового транспорту, множильної техніки, інших технічних засобів, устаткування, які знаходяться у підпорядкуванні (віданні) кандидата, його довірених осіб;

4) порушення кандидатом або його довіреними особами встановлених відповідно до цього Закону норм використання в агітаційній роботі засобів масової інформації;

5) здійснення кандидатом або його довіреними особами заходів агітаційного характеру, що супроводжувалися наданням виборцям, іншим суб'єктам виборчого процесу безплатно або на пільгових умовах товарів, цінних паперів, кредитів, грошей, послуг;

6) проведення кандидатом або його довіреними особами агітації в будь-якій формі в день виборів, зокрема на виборчих дільницях та прилеглих до них територіях;

7) використання для проведення виборчої кампанії кандидата коштів у розмірах, що перевищують норми, визначені цим законом або з джерел, не передбачених цим Законом;

8) ігнорування кандидатом, його довіреними особами вимог виборчих комісій щодо недопущення інших порушень цього Закону.

Рішення про реєстрацію кандидата або про результати голосування та підсумки виборів у частині, що його стосується, скасовується територіальною виборчою комісією також у разі встановлення інших порушень ним законодавства України, несумісних із статусом кандидата, визначеного цим Законом.

3. За перешкоджання діяльності інших кандидатів або їхніх довірених осіб, вчинене кандидатом або його довіреною особою шляхом насильства, обману, погроз, підкупу або розповсюдження неправдивої інформації про них, крім скасування рішень у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, може наставати інша відповідальність, передбачена законами України.

4. Суми коштів на рахунках власних виборчих фондів, що перевищують встановлені цим Законом норми, перераховуються у безспірному порядку до відповідних місцевих бюджетів.

Розділ XV. Перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. З дня набрання чинності цим Законом втрачає чинність Закон України «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних рад» (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 8, ст. 38, № 25, ст. 200; 1996 р., № 9, ст. 44), Постанова Президії Верховної Ради України від 5 квітня 1994 року «Про форми виборчих документів та зразок виборчої скриньки по виборах депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних рад», Постанова Президії Верховної Ради України від 3 квітня 1995 року «Про внесення змін і доповнень до Постанови Президії Верховної Ради України від 5 квітня 1994 року «Про форми виборчих документів та зразок виборчої скриньки по виборах депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних рад» та Постанова Верховної Ради України від 13 липня 1994 року «Про застосування законів України «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних рад» в частині, що стосується депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах обласних рад.

3. У містах Києві і Севастополі функції виконавчих органів місцевого самоврядування, визначені цим Законом, під час проведення виборів, передбачених пунктом 8 розділу XV Конституції України, здійснюють відповідні місцеві державні адміністрації.

4. Вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 29 березня 1998 року проводяться відповідно до цього Закону з такими особливостями: рішення про загальний склад рад та утворення територіальних виборчих комісій приймаються не пізніше як за 55 днів до дня виборів, повідомлення про порядок і строки подання пропозицій, зазначених у частині третій статті 14 цього Закону, оприлюднюються не пізніше як за три дні до початку терміну їх подання, виборчі округи утворюються не пізніше як за 50, окружні виборчі комісії — за 45 днів до дня виборів, висування кандидатів починається за 45 і закінчується за 35 днів до дня виборів, реєстрація кандидатів починається за 40 і закінчується за 30 днів до дня виборів. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні осередки політичних партій (блоків) та громадських організацій, які виявили бажання брати участь у місцевих виборах, подають заяви про це до відповідних територіальних виборчих комісій не пізніше як за 50 днів до дня виборів.

Президент України **Л. КУЧМА**

м. Київ
14 січня 1998 року
№ 14/98-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про вибори депутатів місцевих рад
та сільських, селищних, міських голів

Текст друкується за офіційним виданням:
«Офіційний вісник України», 1998 р., № 3

Технічний редактор
Микола Сапунцов

Комп'ютерна верстка
Святослава Кібця

Коректори
Антоніна Соколенко
Тетяна Травкіна

Підписано до друку 27.02.1998

Формат 84x108 ¹/₃₂

Друк офсетний

Наклад 25 000 примірників

Зам. 8 – 2020

Віддруковано з фотоформ видавництва «Право»,
253002, Київ, вул. М. Раскової, 23, тел. 517-55-77,
<http://www.pravo.kiev.ua>

Віддруковано з фотоформ видавництва «Право»
на Київській нотній Ф-ці.

234655, Київ-80, МСП, Фрунзе, 51-а.

Country Ukraine

Year 1998 Language Ukrainian

Description Local election law 1998

_____
_____
_____

IFES developed/sponsored? _____